

Pokrok - pojem

Mluvíme-li o pokroku, máme na mysli nejen pohyb o jeden krok dál, tedy o další krok po krocích předcházejících, ale o také to, že jde o krok kupředu, tj. nějakým směrem, který je hodnocen jako z nějakého hlediska pozitivně hodnotitelný jako vyšší nebo hlubší, intenzivnější nebo úplnější, eventuelně „správný“ či správnější. Kde jakékoli takové hledisko chybí, je možno mluvit pouze o pohybu, ale ne o pokroku. Pokrok tedy znamená, že na jedné straně musí dojít k pohybu - neboť bez pohybu není možná ani žádný pokrok -, ale že ten pohyb musí vést nejen o „krok dál“, ale že to znamená také o něco „výš“, eventuelně o „stupeň“ výš. Kdybychom to chtěli nějak zjednodušeně znázornit, pak takový pokrok znamená pohyb po nakloněné rovině, který směřuje proti té nakloněnosti, tedy do vrchu, do kopce. A v takovém případě musíme zároveň vědět o možnosti pohybu opačným směrem, totiž shora dolů, a tomuto opaku pokroku budeme říkat třeba „odkrok“, obykleji však pokles, úpadek, zhoršení či ztráta s ohledem na nějaké měřítko, kritérium. Ze zkušenosti víme, že v různých souvislostech může docházet k obojímu, takže je vždycky třeba vyjasnit jednak to, jaké měřítko jsme si sami vyvolili, jednak to, jaké „měřítko“ můžeme předpokládat, že platí pro ten či onen souvislý proces změn, který se nám jeví jako „pokrok“. A tady už se začínají uplatňovat určité koncepce, takže se dostáváme k problémům teorie nebo ideologie, případně údajného mýtu „pokroku“.

(Písek, 090124-1.)